

OPBOUW

WEEKBLAD TOT OPBOUW VAN HET GEREFORMEERDE LEVEN

uitgave van de gereformeerde persvereniging „opbouw”



Adres redactie: ds H. Amelink, Lekdijk 82 b, Langerak (Z.-H.)

Druk: Drukkerij „Steenbergen”, Slotlaan 220, Zeist

C. VEENHOF — KAMPEN

Alleen door het Woord

In één van de vele kerstartikelen die in de vorige week de kranten en weekbladen vulden werd geattendeerd op de, ik mag wel zeggen: beroemde, preek van prof. Schilder over de Wijzen uit het Oosten.

Schilder sprak daarin over de Wijzen uit het Oosten in het Woord van God. En hij schilderde daarin hoe die wijzen **gelokt** werden door het Woord van God in de natuur, daarna werden **geleid** door het Woord van God in de Schrift en ten slotte **geknielt** lagen voor het Woord van God in het vlees.

Dit is inderdaad een rake, een prachtige weergave van de boodschap die God ons in de historie van die Wijzen geeft!

In het genoemde artikel werd er speciaal op gewezen dat de Wijzen **uit de Schrift** moesten horen wie en wat de Christus was en waar zij Hem konden vinden.

De ster had hen ook wel rechtstreeks naar Bethlehem en het huis waar de kleine Jezus toen was kunnen leiden. En God had hun ook wel een engel kunnen sturen om hun de weg te wijzen en het nodige te verkondigen. Maar noch het één, noch het ander gebeurt. De Wijzen moeten eerst uit de Schrift — en dat nog wel door de dienst van een stel hyperorthodoxe en ongelovige theologen — onderwezen worden om de Christus te leren kennen. Pas dáárna en dáárdoor kunnen ze de Heiland vinden, in Hem geloven en voor Hem knielen.

Het bewuste artikel besloot met er op te wijzen dat steeds de enige weg om tot Christus te komen die is van het horen naar, het geloven in het Woord van God, zoals dat in de Schrift tot ons komt; het Woord waarmee God zelf ons door middel van de Schrift toespreekt.

☆☆☆

Ik wil nu op dit uiterst belangrijke thema nog wat voortborduren.

Ik zou namelijk in dit verband ook willen wijzen op het verhaal dat gewoonlijk „de twijfel van Johannes de Doper” wordt genoemd. Ik doe dat ook omdat ik onlangs in een radiopreek dat gebeuren hopeloos heb horen verknoeien.

Men kent de geschiedenis.

Jezus is publiek opgetreden en trekt door zijn prediking en wonderen grote volksmassa's. De mensen lopen van Johannes de Doper weg en naar Jezus toe. En na een poosje verzeilt Johannes zelfs in de gevangenis van Herodes.

En dan gebeurt er **niets** met hem. Jezus steekt geen hand naar hem uit, laat hem „rustig” in de gevangenis. Jezus doet grote wonderen en helpt massa's mensen uit de ellende, maar Johannes laat hij in de misère zitten. En dan komt bij Johannes de martelende vraag op: Is die Jezus nu wel de Verlosser, de Messias wiens komst ik heb aangekondigd? Waar is dan de bijl waarover ik sprak? En wanneer gaat het wannen beginnen waardoor de Messias de dorsvloer zou zuiveren?

Wat er zo in Johannes groeit is het zich ergeren aan Jezus. Dat wil zeggen: het struikelen, het vallen over Hem. Jezus wordt voor hem het „struikelblok” op de weg naar de beloofde Messias, naar de door hem aangekondigde, de nu inderdaad gekomen Verlosser.

In die benauwenis stuurt nu Johannes een paar van zijn discipelen naar Jezus met de scherpe vraag: „Zijt Gij de Komende of hebben wij een ander te verwachten?”

En dan gebeurt het wonderlijke: Jezus gaat niet zichzelf en zijn werk op eigen gezag en met eigen autoriteit verdedigen.

Neen, hij geeft aan de discipelen van Johannes een paar teksten mee! Jes. 35 : 5, 6 en 61 : 1. En daarmee moet Johannes het dan doen! Daarmee moet hij over de ergernis heen komen.

Ook Johannes moet door de Schrift naar de Christus komen, door de Schrift Hem leren kennen.

En dat nota bene terwijl Jezus in levenden lijve op de aarde rondloopt!

☆☆☆

Nog indringender komt dit op ons af in de geschiedenis van de Emmaüsgangers.

Die twee mannen zijn op de Paasdag volkomen de kluts kwijt. Aan hun verwachtingen is door de kruisdood van Jezus de bodem ingeslagen!

En als ze dan uit Jeruzalem op weg naar huis gaan komt de Opgestane naast hen lopen. Zij vertellen Hem hun nood, hun wanhoop.

Je zou nu verwachten dat Jezus hen door elkaar zou schudden en zeggen: kijk nu eens goed uit je ogen, zie je dan niet wie Ik ben? Of dat Jezus hun zijn handen, voeten, zijde met de littekenen zou laten zien.

Maar noch het een noch het ander gebeurt. „Hun ogen werden verhinderd Hem te kennen.” Jezus gaat hen onderwijzen uit de Schriften. Een paar uur duurde de wandeltocht. En al die tijd legt Jezus hun de profeten uit in wat dezen over de beloofde Messias hadden gezegd.

Wat zal dat een onderwijs geweest zijn! Om van te watertanden.

En dan in huis, aan de maaltijd, dan gebeurt het: Nadat zij de door God beloofde Christus **uit de Schriften** hebben leren kennen, **herkennen** zij Hem in de mens Jezus die bij hen zit.

Zelfs terwijl Jezus lichamelijk, en nog wel als de Opgestane, náást hen staat en met hen meeloopt, kunnen zij Hem, blijkens het eigen onderwijs van de Christus, **alleen echt** leren kennen **uit de Schrift**.

Maar — daardoor gebeurt het dan ook!

☆☆☆

En ten slotte wil ik nog wijzen op wat er op de grote Pinksterdag voorviel.

Op die dag wordt de Heilige Geest door Christus in de gemeente uitgestort. De Geest komt dan als de Geest van Christus in de gemeene wónen.

Er gebeuren dan wonderlijke dingen. Het geraas van een storm wordt gehoord. Maar het is bladstil in de natuur. Er komt vuur van omhoog dat zich op de hoofden van de honderd en twintig verdeelt. Maar er verbrandt niets. Er komt het spreken in „ton-

Abonnees worden vriendelijk verzocht de mededeling op pagina 3 te lezen.

Bestuursmededeling

Ds G. Visee heeft ons enige tijd geleden tot onze spijt medegedeeld, dat hij om gezondheidsredenen zijn werk als redactielid van ons blad moest beëindigen.

Wij danken hem hartelijk voor het vele werk, dat hij in de afgelopen jaren voor ons blad heeft gedaan. Wij spreken daarbij gaarne de hoop uit, dat hij in de komende jaren toch nog in de gelegenheid zal zijn als medewerker van tijd tot tijd iets in ons blad te publiceren. Wij weten hoezeer dat door de lezers van ons blad op prijs zou worden gesteld.

Het doet ons genoeg de abonnees te kunnen mededelen, dat wij ds G. Janssen te Amsterdam bereid vonden tot de redactie van ons blad toe te treden. De lezers kennen hem reeds uit verscheidene bijdragen aan ons blad in de afgelopen jaren en wij houden ons ervan overtuigd, dat zij zijn meer vaste medewerking aan de inhoud van ons blad zullen weten te waarderen.

gen" en tegelijk ook het verstaan van die „tongen”.

Maar dat alles is niet meer dan het begin. Het is niet meer dan de ouverture van het feest. Dat alles is alleen maar het signaal dat er iets groots gaat gebeuren. Het is het luiden van de klokken om aan te kondigen dat het eigenlijke, het beslissende, het voorname nu pas komen gaat!

En dat eigenlijke is... een preek!

Een preek van de Petrus die vol is van de Heilige Geest.

Daarvan wil ik nu twee dingen zeggen.

In de eerste plaats dat die preek in hoofdzaak bestaat uit geciteerde stukken ontleend aan het Oude Testament, de Heilige Schrift.

Voorop gaat een passage uit de profetie van Joël. En daarna komen fragmenten uit de psalmen 16 en 110.

De mensen moeten uit de Schrift horen en verstaan wat er aan de hand is.

De uitstorting van de Heilige Geest en de boodschap die Hij brengt kunnen alleen dóór en uit de Schrift worden gekend. Anders blijven die een raadsel. Of nee, ik moet het anders zeggen: Als de Heilige Geest als Geest van Christus werkelijk in de gemeente komt wonen en werken, dan komt en werkt Hij met de Schrift, dan bindt Hij de mensen aan de Schrift, dan opent Hij voor hen de Schrift, dan doet Hij de Schrift voor hen leven en doet Hij hen in de Schrift geloven.

Waar de Geest komt, komt Hij altijd met en in en door de Schrift. Die is zijn werk, zijn taal, zijn spraak, zijn boodschap, zijn „zaad”, zijn kracht.

Maar ook omgekeerd: Waar de Schrift open gaat — gelezen, gehoord — wordt, daar is altijd ook de Heilige Geest. Daar spreekt Hij. Daar spreekt Hij aan. Daar roept, lokt, werkt Hij. Daar waarschuwt en dreigt Hij ook.

En zalig zijn zij die de Heilige Geest „in zich laten werken.”

☆☆☆

Dat was het eerste dat ik wilde zeggen.

Het tweede is dat de Heilige Geest op de Pinksterdag niets anders doet dan op Christus wijzen, Christus verkondigen.

Juist op de Pinksterdag verschuilt zich de Heilige Geest om zo te zeggen helemaal achter de Christus. Hij doet zijn uiterste best de mensen zo ver te krijgen dat ze met nie-

mand en niets bezig zijn dan met de opgestane en verheerlijkte Heiland, dat ze alles en allen — ook de Geest zelf! — vergeten om geheel en al van Christus vervuld te zijn.

Maar — dit doet de Heilige Geest weer uitsluitend en alleen door de Schrift.

Door het aanhalen en verklaren van teksten uit psalm 16 en 110.

Het grote werk, het grote geschenk van de Heilige Geest op de Pinksterdag is een stuk Schriftverklaring — vroeger zouden ze zeggen: een „voorwerpelijke” preek voor „teksten” — waardoor „bewezen” wordt dat de Jezus, die een week of zeven geleden aan het kruis werd geslagen, de beloofde en nu opgestane Here en Christus is.

Het slot, de kern van de preek is immers: „Voor heel het huis van Israël moet dus onomstotelijk vast staan dat God Hem en Heer en Christus heeft gemaakt, die Jezus, die gij gekruisigd hebt.”

☆☆☆

Zo predikt God ons dat Christus, de Verlosser met zijn Geest alleen in en door de Schrift tot ons komt, zich alleen zo door ons laat kennen, zich alleen zo aan ons heeft alleen zo in ons komt wonen en werken!

Prof. Greijdanus zei eens dat de Schrift het doorzichtige kleed is waarin Christus door de Geest tot ons komt, aan ons verschijnt en onder ons werkt.

We zouden het met een ander beeld ook zo kunnen zeggen: de Heilige Schrift is het venster waardoor we Christus kunnen zien en waardoor Hij naar ons kijkt en in ons werkt.

En daarom is het zo erg, zo fataal, dat in onze dagen dat venster door allerlei theologen, op allerlei manier, ondoorzichtig wordt gemaakt.

DS G. VISEE

Met ingang van deze nieuwe jaargang heeft het Bestuur van de Persvereniging „Opbouw” ontslag verleend aan ds G. Visee als redacteur van dit blad. En dat op zijn eigen verzoek, gedwongen door persoonlijke omstandigheden.

De overige leden van de redactie zullen hem missen en de lezers ook. Naast de vele andere gaven die de HERE hem gegeven heeft, heeft ds Visee ook de gave van te kunnen schrijven, daarbij ook de gave van de onderscheiding. Hij heeft veel goeds gedaan in ons blad, ook in het ons helpen met het onderkennen van de tijdgeest en het onderscheiden van die geesten.

Wij hebben de stille hoop dat het einde van zijn redacteurschap toch niet zal meebrengen dat we van hem niets meer lezen in ons blad. De bereidheid om, als hij daartoe aanleiding vindt en gelegenheid heeft, te schrijven heeft hij. Daar zijn we blij om.

Daarom gaan we hem ook niet uitluiden of iets dergelijks. Hij verbood me om enige aandacht aan zijn afscheid te besteden, tenzij hij het van te voren gezien had. Of dit stuk U onder de ogen komt, moet ik dus maar afwachten.

Toch droeg de redactie me op dit afscheid niet „ongemerkt” te laten voorbij gaan. De journalistieke loopbaan van ds Visee weerspiegelt de gang van zaken in onze kerken, zoals die was sedert de Vrijmaking, waarvoor hij zo veel over heeft gehad. De zuivering die ingezet werd in de Vrijgemaakte kerken heeft hij waarschijnlijk wel het vroegst gemerkt. In vrijwel alle bladen, die in onze kerken verschenen, heeft hij geschreven. „Opbouw” is het enige blad dat zich zelf de eer aangedaan heeft, hem het schrijven niet te beletten. Hij neemt vrijwillig afscheid.

Dat is bij andere bladen niet het geval geweest.

Dat is een stuk verdriet in zijn leven.

Niet omdat hij nu zo stond te dringen om vooral maar te schrijven, maar verdriet over de gang van zaken in de kerken sedert de Vrijmaking.

Een christelijk verdriet dat hem siert, maar dat toch wel verdriet blijft.

Ik zal niet proberen te pogen in dit stukje een overzicht te geven van alles wat hij in ons blad geschreven heeft. Het zou ds Visee te lang worden. Maar ik wil toch niet ongenoemd laten dat wat hij geschreven heeft over de ontwikkeling van de „moderne theologie”. Al hebben de vertegenwoordigers van deze theologie in hun geborenheid nooit de beleefdheid gehad om te reageren, als hun namen genoemd werden door ds Visee, hij heeft scherp geanalyseerd, helder geformuleerd en duidelijk voor iedereen aangewezen waar de fouten zaten. En nooit was hij zouteloos.

Nu heb ik maar één voorbeeld genoemd. Het zal de lezers duidelijk zijn, waarom wij hem zullen missen op de redactievergaderingen en waarom wij hopen dat hij toch zal blijven schrijven.

Met ingang van deze nieuwe jaargang is tot de redactie toegetreden ds G. Janssen van Amsterdam. Hij komt niet in de plaats van ds Visee. De beslissing van de redactie om het bestuur te adviseren om ds Janssen te vragen toe te treden tot de redactie, was al genomen, voordat bekend was dat ds Visee zijn ontslag zou aanbieden.

Het is niet noodzakelijk ds Janssen aan de lezers voor te stellen. Hij heeft al veel in ons blad geschreven. Hij is ook bekend genoeg op eigen kracht. De redactie is dankbaar dat het bestuur ons advies heeft willen volgen. En de gevolgen van zijn toetreden zult U kunnen merken en beoordelen.

Amelink

VIERHOUTEN — D. W. L. MILO

HANDSLAG GEVEN

(borgstelling)

Er is een doodgewoon gebruik in de zakenwereld, waartegen de Bijbel ongewoon waarschuwt. Het wordt niet veroordeeld als zonde — maar wel ontraden als dwaasheid. Het is: het handslag geven, zich borg stellen voor een derde. Als u de lichtvaardigheid kon zien, waarmee soms borgtochten worden aangeboden, ook door trouwe bijbellezers, dan zou u schrikken.

Een jonge kerel, zo uit militaire dienst, zal zakenman worden. Hij bezit weliswaar nog niet meer ondernemerskapitaal dan zijn overgespaarde zakgeld plus de beste wensen van zijn meisje — maar straks zal hij rijk zijn! Hij zal meteen maar in het groot beginnen, want de weg der geleidelijkheid duurt hem te lang. De bank moet het geld maar lenen, want vader wil wel borg staan. Maar... als vader op het toneel verschijnt, of wanneer diens financiële positie uit de doeken komt, blijkt de borg in spe soms nauwelijks meer kapitaal te bezitten dan de zakenman in spe wenst te lenen.

Dan zijn er twee instellingen mogelijk. De optimistische instelling van de zakenman, die zelfvertrouwen, moed, inzicht en een positieve visie heeft. Of de pessimistische instelling van de bank, die (sadder but wiser) rekening houdt met tegenvallers, misrekening, ziekte, ontrouw. De bank bestrijdt het optimisme van de jonge zakenman niet; meent zelfs, dat een ondernemer recht heeft op zijn optimistische visie. Maar de bank vraagt ook aandacht voor de bijbehorende slechte kansen; meent zelfs, dat deze ingebouwd dienen te worden in een juiste prognose.

En wanneer vader, borg in spe, de laatste acte van het verhaal dreigt te worden, kan een bijbelcitaat wel eens heilzaam werken. Het zijn meestal boeren, die zich zo gemakkelijk voor elkaar borg stellen — en dat zijn op de Veluwe altijd trouwe bijbellezers. Dan zeg ik wel: „een verstandeloos man die zich borg stelt voor zijn naaste, met de complimenten van Salomo”. Of ik citeer: „behoor niet tot hen, die handslag geven en zich borg stellen voor schulden — staat in de Spreuken”. De schrik, die je dan van twee aangezichten afleest... Staat dat in het Boek? Ja, dat staat in het Boek. Er staat nog meer: „slecht vergaat het hem, die borg is voor een vreemde — maar wie de handslag vermijdt gaat veilig”. En het is een oud spreekwoord: „ontneem hem zijn kleed, want hij bleef borg voor een vreemde, en neem hemzelf in gijzeling voor een onbekende”.

Nu, dat zijn harde woorden. En ze zijn alle van Salomo, ze staan in de Bijbel. Soms zegt een pientere vader of een listige zoon: maar we zijn geen „vreemden” voor elkaar! Dat is waar. Maar dan is het antwoord: het advies geldt evenzeer ten aanzien van je „naaste” en zelfs ten aanzien van iedere schuldenaar (22 : 26). Zoals juridieke taal spreekt van „een derde” — dat is de man, die eigenlijk met de transactie van de eerste en de tweede niets te maken heeft.

—o—

Zo kan met wat goede wil een pas ontluikend zakengesprek soms overgaan in een Bijbelbespreking. Is die goede wil niet genoegzaam aanwezig, dan blijven we bij de harde feiten; met een eerbiedige buiging naar het weggelegde Boek. Dan zeggen we: „veronderstel dat zoonlief morgen tegen een boom rijdt en drie maanden het ziekenhuis ingaat. Wat komt er van de zaak terecht? Waar blijven de investeringen? Waar blijven de vorderingen? Waar blijven de klanten? Wie bewaakt de goederen?” — Ja, dat is me zo wat.

Of we zeggen: „veronderstel, dat vader nog een of meer borgstellingen heeft lopen (soms komt een knik) — vader kan toch ook maar één keer worden uitgekleeft?”

Of we zeggen: „veronderstel dat uw vinding of uw koopwaar of uw diensten minder gevraagd worden dan u hoopt... hoe denkt u de bankschuld terug te betalen?”

Ja — dan is er de borg. Die is er goed voor. — O ja? Wat doet die borg wanneer hij netjes de schulden van zijn „naaste” heeft afbetaald? Heeft hij dan nog kapitaal genoeg over, om zijn eigen verplichtingen na te komen? Of is die dan zozeer financieel adergelaten, dat hij ook de aardigheid heeft verloren? Enne... hééft meneer soms nog meer borgstellingen lopen?

Iemand vroeg eens: maar wie acht u dan goed genoeg als borg? Antwoord: de man, die zonder met zijn ogen te knippen het geleende geld op tafel legt, wanneer hem een borgstelling wordt gevraagd. En inderdaad zijn er soms verstandige borgen, die het geld liever uitlenen (zonder te hopen op weder-gave) dan „handslag te geven”. In het eerste geval schrijven ze de lening meteen af; wat er na dato van terecht komt is meegenomen. In het tweede geval zouden ze kunnen worden aangesproken op het moment, waarop het hun misschien niet past. Vandaar die vurige raad:

„Mijn zoon, indien gij borg zijt geworden voor uw naaste, voor een vreemde uw handslag hebt gegeven; als ge verstrikt, gevangen zijt door de woorden van uw mond — doe dan toch dit, mijn zoon, en red u (want ge zijt in de greep van uw naaste gekomen!): ga, klamp uw naaste aan en bestorm hem; gun uw ogen geen slaap en uw oogleden geen sluimering; red u als een gazel van de vangst, als een vogel uit de hand van de vogelaar”.

Dat zijn toch sterke woorden. niet? Verstrikt, gevangen, in de greep, red u, red u, op het nippertje, als een vrijwel gevangen prooi!

—o—

De Bijbel geeft een klassiek voorbeeld van een borgstelling. Dat was in de zeven hongerejaren van Jacobs zonen. De onderkoning van Egypte wilde Benjamin zien — en vader Jacob wilde zijn jongste niet loslaten. Maar Juda stelde zich op als borg voor zijn jongste broer. Van zijn hand mocht Jacob hem terug-eisen. Toen het puntje bij het paaltje kwam, en de onderkoning de jongeman inderdaad wilde vasthouden, herinnerde Juda zich zijn borgstelling. Hij maakte zich er niet van af

en ging zelf het gevang in. Zo gaat dat met borgen. Hierin bewees hij de goede trouw, die mannen onder elkaar hebben te betrachten, en waar Jozef zo vurig op hoopte. Hierin bewees hij meteen betering des levens tegenover de zonen van Rachel.

Er zijn landen, als Zwitserland, waar een onderneming elke borgstelling, elke garantie, op haar openbare balans moet vermelden. Zo kan ieder de schoonheidsfouten in het zakelijk beleid constateren. Het gevolg is, dat men tot elke prijs borgstellingen ontloopt. Want wie zijn handslag heeft gegeven heeft zakelijk dwaas gehandeld.

Die handslag. Een typisch gebruik tussen betrouwbare zakenmensen. In vroeger jaren konden riant hofsteden bij handslag worden verkocht; een notaris kwam er nauwelijks aan te pas. Als een man van eer zijn hand er op had toegeslagen, dan kon je hem er aan houden. Op de veemarkten ziet u dat gebruik nog altijd: bij elke vraagprijs en bij elke biedprijs wordt „handslag gegeven”: men staat er voor in. Soms zie je een onbetrouwbare vee-koper (want die zijn er ook) met zijn hand in de lucht zoeken naar de andere hand; maar een degelijke boer neemt de handslag van een onbetrouwbare handelaar niet aan. Hij gaat zijns weegs.

—o—

Maar dan is er nog de borg voor noodgeval-len. Want een lichtvaardige borg wordt gewaarschuwd. Maar wie in de nood van zijn naaste voor hem opkomt is niet lichtvaardig. Die ziet dat het verlies al levensgroot aanwezig is: En wie dan de nood overneemt... zulke vrienden zijn zeldzaam.

Hizkia in zijn ziekte (Jes. 38 : 14) kermde: „mijn ogen smachten naar den hoge; o Heere, ik ben angstig, wees borg voor mij!” En kijk, de Heere wil borg zijn, bij Hem zijn uitkomsten tegen de dood: Hizkia kreeg nog vijftien jaar te leven; de Heere nam zijn dodelijke last over. — Een psalmdichter bad: „wees borg voor uw knecht — laten brutale schuldeisers mij niet uitknippen” (119 : 122). — En Job in zijn beproeving vroeg: „Stel uzelf als mijn borg mij U — wie anders zal voor mij handslag geven?” (17 : 3). Dát is wat: dat hij bij zijn grote schuldeiser tegelijk zijn grote borg zag. Dat is profetie, en niet minder.

—o—

Ja, want de borgstelling van Juda was een prototype, zeggen de theologen, van Juda's grote Zoon. Onze Heiland is de grote Borg geworden, die voor ons schuldenaars optreedt bij zijn Vader, grote schuldeiser. Hij, onschuldig, nam onze schulden over. Hij, rechtvaardig, voor ons die te kort schieten. Hij heeft alle waarschuwingen van Salomo naast zich neergelegd: Hij was meer dan Salomo. Het heeft Hem zijn bloed, zijn leven gekost. Komt, verwondert u hier, mensen. Zo baande Hij ons de weg om weer tot God te komen.

Wat daar dus allemaal aan vastzit, aan die handslag! Zult u er aan denken, wanneer men u tracht te strikken? Geef geen lichtzinnige handslag. Roep liever de borgstelling van uw Heiland in.

Aan onze abonnees

Zoals U uit een eerdere publicatie weet, liep de 16e jaargang af per 31 dec. 1972, zodat het abonnementsgeld voor de nieuwe jaargang, zijnde f 20,— per jaar, vanaf januari 1973 verschuldigd is. Wij verzoeken U echter nog geen betalingen te doen voor de nieuwe jaargang, omdat wij de abonnees binnenkort een accept-girokaart zullen zenden. Ook wanneer U liever per bank betaalt, kunt U deze kaart gebruiken.

De Administratie

C. VEENHOF — KAMPEN

Wie mag lid zijn van het G.P.V.?

■ wel lid?

In de dagen vóór de pas gehouden verkiezingen is ook weer, en zelfs meermalen, het lidmaatschap van het G.P.V. ter sprake gekomen.

Dat geschiedde b.v. op een propaganda-vergadering van het G.P.V. die te Drachten werd gehouden en waarin de voorzitter van het G.P.V., de heer Veurink, het woord voerde. Volgens het verslag van die samenkomst dat ik onder ogen kreeg heeft de heer Veurink op een vraag dienaangaande geantwoord dat het **niet waar** was dat van de kiesverenigingen die bij het Gereformeerd Politiek Verbond zijn aangesloten alléén leden van de vrijgemaakte Gereformeerde Kerken (binnen „het verband”) lid konden zijn. En hij adstrueerde zijn bewering met er op te wijzen dat van verschillende kiesverenigingen inderdaad ook „niet-vrijgemaakten” lid waren.

Een andere uitspraak over deze zaak vond ik in de N(ieuwe) R(otterdamse) C(ourant).

In het no. van 24 november plaatste Th. W. Westerhoudt een kort artikel over het G.P.V. onder de titel „G.P.V. houdt vast aan de „zuivere waarheid”. Hij gaf daarin een korte karakteristiek van het G.P.V. en schreef daarin o.a.: „Het G.P.V. wil de „zuivere waarheid” vasthouden, en daarom blijft het een gesloten partij. Iemand die niet vrijgemaakt-gereformeerd is, kan geen lid worden.”

Op deze uitspraak reageerde dr A. J. Verbrugh met een Ingezonden Stuk in de N.R.C. van 28 november. Daarin schreef hij o.a. het volgende:

„Dat alleen vrijgemaakt-gereformeerden lid kunnen worden van het G.P.V. is ongenueanceerd gezegd. Het G.P.V. bestaat uit plaatselijke verenigingen die autonoom over ledenaanneming beslissen. Hoewel geen centrale statistiek wordt bijgehouden weet ik uit ervaring bij een aantal kiesverenigingen dat daar niet-vrijgemaakt-gereformeerden lid zijn. Wie met serieuze bedoelingen lid wil worden van het G.P.V. blijft niet in de kou staan. Ook ijvert het G.P.V. altijd voor bondgenootschappen, waarbij het voorbeeld voor ogen staat van Willem van Oranje.”

Tot zover dr Verbrugh.

Ik geloof niet dat ik in zijn woorden iets inleg wanneer ik zeg dat volgens de zake-lijke inhoud van deze verklaring **ieder** die zegt het van harte met de grondslag en de doelstelling van het G.P.V. eens te zijn lid kan worden van een bij het G.P.V. aangesloten kiesvereniging.

Wat kan „serieuze bedoeling” en „niet in de kou laten staan” anders betekenen?

■ Na de verkiezingen

Over de kwestie van het lidmaatschap van het G.P.V. wil ik nu een paar opmerkingen maken.

Ik heb daarmee gewacht tot ná de verkiezingen — op de verklaring van dr Verbrugh kon dat ook niet eerder, want die werd pas één dag voor de verkiezingen gepubliceerd. Want ik wilde de verkiezingen op geen enkele wijze beïnvloeden. Ik heb me altijd geergerd aan dominees en andere lieden die menen geroepen te zijn de mensen met een stemadvies te moeten lastig vallen. En daarom wilde ik mij daaraan noch rechtstreeks noch zijdelings schuldig maken.

Dat ik er nu toch over schrijf vindt zijn enige reden in de wens om over deze zaak **duidelijkheid** te verkrijgen.

■ het Gereformeerd Gezinsblad

Ik heb over deze kwestie reeds vroeger geschreven — ik meen in september 1970, ik kan dat op 't ogenblik niet controleren — maar wil hier nog eens een paar uitspraken dienaangaande weergeven.

Ongetwijfeld is het waar dat de geref. kiesverenigingen in die zin autonoom zijn, dat zij zelfstandig beslissen wie daarvan al of niet lid zullen worden.

Maar het is niet minder waar dat de kwestie van dat lidmaatschap in de kring van het Verbond zelf, en in het officieel orgaan, en in het Nationaal Dagblad (het Gereformeerd Gezinsblad) meermalen ter sprake is gekomen. En dat daarover ondubbelzinnige uitspraken zijn gedaan.

Ik zal er uit de vele enkele noemen.

In het „Gereformeerd Gezinsblad” van 6 mei 1958 leest men b.v. dit: „Daarom, wil het G.P.V. niet verloren gaan, dan moet het aan ieder, die wil toetreden de vraag stellen: **wat dunkt u van de kerk?** ... Zo zijn wij dan een **kerkelijke politieke partij**, d.w.z. een partij van leden der weer waarlijk gereformeerde kerken.”

„Schamen wij ons dus niet... waarlijk in de strijd voor staat en maatschappij een **kerkelijke partij** te zijn. En als iemand tot ons komt en zegt: ik wil met u, door Gods genade, weer trouw zijn aan de Reformatie, dan moeten wij hem zeggen: **begin dan met trouw te zijn en gehoorzaam voor haar kerk.**”

Ik geloof dat men niet duidelijker kan zeggen hoe het met het lidmaatschap van een G.P.V.-kiesvereniging staat.

■ Beeftinck

In het G.P.V. is indertijd een geweldige deining ontstaan toen dr Bremmer en ds Van der Stoel in hun brochure **Heroriëntering Noodzakelijk** voorzichtig het pleit voerden voor een wat ruimere toelatingsmogelijkheid ten aanzien van het lidmaatschap van de Geref. Kiesverenigingen.

Met grote felheid keerde men zich in het G.P.V. evenwel **tegen** deze suggestie. Zelfs werd aan de leden van de Verbondsraad gevraagd zich kategorisch **tégen** deze brochure te verklaren!

Met het oog op de spanningen die door het genoemde geschrift werden veroorzaakt oordeelde W. G. Beeftinck, de toenmalige voorzitter van het G.P.V., in het officieel orgaan daarvan, dat de vrees leeft dat allerlei vorm van samenspreking door kerkeraden of kerkelijke voorgangers de hang naar interkerkelijke samenwerking zou bevorderen. En in dat verband schreef hij letterlijk: „Het G.P.V. is een **kerkelijke partij** in zoverre dat haar grondslag is de belijdenis van de kerk. En de leden van de kiesverenigingen zijn mensen, die deze belijdenis als hun geloof hebben aangenomen en uit deze belijdenis willen leven in de politieke strijd, waarin de **HERE God hen plaatst.**” (Ons Politeuma 1/2 1961).

■ dr Verbrugh

Bizondere aandacht wil ik vragen voor wat dr Verbrugh, de secretaris van het G.P.V., zélf over de in geding zijnde kwestie heeft verklaard. Hij was het immers die op het bovengenoemde artikel in de N.R.C. reageerde.

Dr Verbrugh schreef in 1961 in „Ons Politeuma”: „Mogen wij ervan uitgaan dat ons G.P.V. een geloofsgemeenschap vormt, ja of neen? Ons antwoord kan ondubbelzinnig zijn ja... Wij rekenen er op dat bij ons als doorlopende norm in het gehele leven geldt: het Woordgezag bovenal, ook boven kerkelijke hiërarchieën. En zo, als liefhebbers van de Woordmacht, van Christus' Koningschap boven alles, gaan wij samen aan de slag. Zo vormen wij het G.P.V.”

Het feit dat het G.P.V. een **geloofsgemeenschap** vormt houdt nu volgens dr Verbrugh ook en ten volle in een **kerkelijke** positie-keuze. En deze levert z.i. voor de G.P.V.-ers geen enkele moeilijkheid op. Voor ons, leden van het G.P.V., zo gaat hij namelijk verder, behoeft het vandaag geen vraag te zijn „waar de kerken staan die alleen Woordmacht erkennen, het zuivere Woord Gods prediken en afwijzen de hiërarchie die dit aan banden legt”.

Dit weten waar de kerk staat is volgens dr Verbrugh een kwestie van zijn of niet-zijn voor het G.P.V. Hierover, zo verklaarde hij, „moet eenheid van gedachten zijn en blijven in ons Verbond, anders hebben wij geen basis vanwaaruit wij kunnen werken.”

Maar als men dit beaamd heeft is men nog niet klaar. Er dringt zich dan namelijk een tweede vraag op. Deze: „mogen wij ervan uitgaan dat wij met hen die buiten onze partij staan (en buiten onze kerken) een **geloofsgemeenschap** vormen?”

Op die vraag geeft dr Verbrugh dan dit duidelijke antwoord: „We spreken hier nu niet over familierelaties, persoonlijke relaties enz. Maar we moeten op deze vraag een algemeen antwoord geven, dat bruikbaar is als wij politieke doeleinden willen bereiken en daarvoor noodzakelijkerwijs o.a. zedelijke macht in de openbare samenleving moeten nastreven.”

Nu dan zeggen wij, dat wij er als norm in het algemeen **niet van mogen uitgaan dat wij met hen een geloofsgemeenschap vormen zolang er niet kerkelijke eenheid is.**”

Dr Verbrugh wijst in dit verband een opereren met de idee van een „onzichtbare kerk” af. „Want Schrift en Belijdenis spreken ons tegen zodra wij van een onzichtbare zaak uit zouden willen redeneren, normen ontwerpen (sic!) enz. Wij zouden dan vervallen in Kuypers fout van het gesloten systeem dat ook omvatte zijn pluriformiteitsleer der kerk.”

Waar het dan bij de politieke partijvorming op aan komt zegt dr Verbrugh aldus: „In de politiek moeten er **zichtbare** (vet van dr V.) **publieke criteria** zijn, waarnaar een organisatie zich kan richten. Schrift en belijdenis geven hiervoor dan ook duidelijke normen (b.v. Joh. 8:31; Matth. 16:19; Artt. 28 en 29 N.G.B.) Zie ook Calvin Institutie IV, 1.

In het kerklidmaatschap hebben wij daarom iets dat wij kunnen zien, en waarvan wij kunnen uitgaan als we ons bezig houden met politiek (dat iets anders is dan de arbeid van een zendeling). **Vandaar dat wij in het politieke leven steeds het zich daadwerkelijk (!!!) willen verenigen met de eenheid van de ECHTE (!), WARE (!) kerk van Christus als criterium moeten kiezen.**

Binnen ons Verbond (het G.P.V. - C.V.), binnen de kerk, mogen wij elkaar broeders noemen, met elkaar bidden. Maar naar buiten moeten wij in de politiek de broedernaam **niet** gebruiken. Wij zeggen dan: dames en heren”.

Dit alles is toch wel bijzonder duidelijk.

Leden van een kiesvereniging kunnen alleen leden van de „echte”, „ware” kerk zijn. D.w.z. leden van de (binnenverbandse) vrijgemaakte kerken.

Alleen tussen deze is er geloofsgemeenschap.

Alleen dezen zijn „broeders en zusters”.

Alle anderen zijn „dames en heren”.

Die... blijven in de kou!

■ Laning

Illustratief is ook wat de heer Laning in Groningen deed en wat hem overkwam.

■ De Vries

Een duidelijk geluid liet ook J. P. de Vries — een schoonzoon en naaste medewerker van de heer Jongeling — horen in zijn brochure „Het Leven is één”, een brochure waarin hij poogde het ontstaan van het Gereformeerd Politiek Verbond te schetsen „als vrucht van reformatie der kerk.”

De Vries schrijft daarin op blz. 36/7 o.a. het volgende:

„Moet een organisatie dan bepalen, welke kerk de Kerk der belijdenis is? Dat is de zaak niet. Elk lid heeft reeds vóór zijn lidmaatschap en onafhankelijk daarvan uitge-maakt, welke die Kerk is. Daarvan gaat men in de organisatie uit. „Wij wáren al één, voordat wij hier bij elkaar kwámen. In en door de kerk waren we een geloofsgemeen-schap reeds geworden.”

Een veel gehoord verwijt was en is, dat op deze wijze de gereformeerde organisaties worden **verkerkelijkt**. Om dit bezwaar op zijn waarde te kunnen schatten, zullen we eerst moeten weten, wat wij in dit verband onder „kerkelijk” verstaan. Verschillende politieke partijen in ons land staan onder sterke invloed van ambtsdragers van een bepaalde kerk. Zo kan de K.V.P. een kerkelijke partij genoemd worden wegens haar onderworpenheid aan het leergezag van de rooms-katholieke geestelijkheid. (Dit is zoals ieder weet thans verleden tijd - C.V.) De C.H.U. laat zich begeleiden door de politieke uitspraken van de generale synode der Nederlands(e) hervormde kerk. (Maar zij wordt er beslist niet aan gebonden en laat zich er ook niet aan binden! - C.V.) Zó willen wij geen kerkelijke organisatie zijn.

Definieert men „kerkelijk” echter **niet** als „onder leiding van een kerkelijke vergadering of kerkelijke ambtsdragers”, maar als „zich gebonden wetend aan de belijdenis, de prediking en de tucht van de Kerk van Christus en daartoe die Kerk concreet aanwijzend” dan moeten gereformeerde organisaties een kerkelijk karakter hebben.”

Tot zover De Vries in zijn genoemde brochure.

Het G.P.V. is dus **niet** kerkelijk in de zin dat zij onderworpen is aan kerkelijke ambtsdragers en vergaderingen.

Maar ze is **wel** kerkelijk in die zin dat zij zich gebonden heeft aan de belijdenis, de prediking en de tucht van de (vrijgemaakte) **Kerk**.

Ook gebonden aan de tucht!

Daarop lette men goed.

Dat wil zeggen: wie zich aan de tucht van die Kerk **niet** feitelijk en zakelijk onderwerpt, wie dus geen lid van die Kerk is, **kan geen lid zijn van het G.P.V.!**

■ niet lid

Wat ik tot dusver opmerkte over het lidmogen-zijn van een Geref. Kiesvereniging wordt nog duidelijker, krijgt een nog sterker accent door wat ik nu zal verhalen.

Zoals ieder weet zijn ten gevolge van besluiten van een Generale Synode van de Vrijgemaakte Geref. Kerken een groot aantal kerken „buiten het verband” komen te staan. Deze buiten-verband-stoting had ook verstrekkende invloed op het lidmaatschap van het G.P.V.

Ik zal uit wat er in dat opzicht plaats vond één voorbeeld geven dat exemplarisch is. Ik noem daarbij geen namen. Het komt op de zaak aan. De stukken waaruit ik citeer zijn in mijn bezit.

In een bepaalde plaats kregen een aantal broeders die in een „buitenverbandse” kerk waren komen te behoren van het bestuur der Geref. Kiesvereniging daar ter plaatse de volgende brief, gedateerd 18 januari 1971.

„Nadat U zich in februari 1970 aan het opzicht en tucht van de Raad van de Gereformeerde Kerk (vrijgemaakt) onttrokken hebt, met welke daad U de broederband met de meerderheid van de leden van de Kiesvereniging (!!! - C.V.) hebt doorgesneden, zijn er van verschillende kanten vragen gerezen over Uw positie in de Kiesvereniging.

Het bestuur is van mening, dat de vereniging in dezen een duidelijke uitspraak moet doen, en legt haar daartoe enkele voorstellen voor, die vervat zijn in een brief aan de leden, die U als bijlage hierbij aantreft.

Het is de bedoeling, dat deze bestuursvoor-

Hij sprak daarover in een interview dat gepubliceerd werd in „Trouw” van 23 april 1966.

Laning vertelde daarin dat hij van het begin af lid van een Geref. Kiesvereniging was geweest. Hij was zelfs één van de oprichters van de kiesvereniging in Groningen en had ook jaren lang zitting in de Verbondsraad van het G.P.V. Maar, zo verklaarde hij, „ik stelde mij niet herkiesbaar voor de Verbondsraad toen deze, in 1958, de kiesverenigingen adviseerde om alleen leden van de vrijgemaakte kerken als lid toe te laten. (De meeste kiesverenigingen hebben dat advies opgevolgd.) Ik heb mijn kritiek echter altijd binnen het Verbond geuit, ik wilde de meningsverschillen niet naar buiten dragen”.

In 1966 was Laning zeventien jaar met ere lid van de Gemeenteraad van Groningen geweest, gekozen als kandidaat van het G.P.V. Vóór de gemeenteraadsverkiezingen van dat jaar werd hem gevraagd of hij zich opnieuw als kandidaat voor de Raad beschikbaar wilde stellen. Hij beantwoordde die vraag bevestigend.

Toen is er evenwel iets bizonders gebeurd.

Kort daarvoor was ds Van der Ziel, een „vrijgemaakte” predikant van Groningen, door zijn kerkeraad geschorst. Deze hield toen aparte kerkdiensten in „Ons Tehuis”. Laning was een paar maal onder het gehoor van ds Van der Ziel geweest. Hij wilde daardoor alleen maar laten zien dat hij de schorsing van die predikant onrechtmatig achtte.

Op de voltallige vergadering van de kiesvereniging waarop de kandidaatsstelling zou plaats vinden werd nu uitgesproken dat er geen beletsel was om de heer Laning weer kandidaat te stellen, mits hij wilde beloven nooit meer bij ds Van der Ziel te kerken en hij zijn spijt zou betuigen dat een paar maal te hebben gedaan. Het hoefde Laning dus maar één woord te kosten om weer kandidaat te worden. Maar dat woord kwam niet over zijn lippen!

Toen heeft de kiesvereniging met 91 tegen 14 stemmen besloten Laning **niet** opnieuw te kandidideren!

Zoals men weet heeft de A.R.-kiesvereniging daarna de heer Laning verzocht zich kandidaat te stellen voor de A.R.P. Deze heeft dat geweigerd. Wel wilde hij als kandidaat voorkomen op de lijst van de A.R.P. Maar dan op een z.g. niet-verkiesbare plaats. En voorts op voorwaarde dat hij lós zou staan van de A.R.-partij en de beginselen daarvan en ook lós van de A.R.-raadsfraktie. Wel zou hij als hij gekozen werd met de A.R.-fraktie samenwerken, zoals hij dat ook tevoren steeds had gedaan. Voor de raadsvergaderingen hield de G.P.V.-fraktie namelijk steeds gezamenlijk beraad met de A.R. en C.H.

Zoals men weet werd Laning in 1966 op deze wijze toch gekozen tot lid van de Raad.

Ik geloof dat dit verhaal ook duidelijk laat zien hoe het met het „lidmaatschap” van het G.P.V. staat.

stellen zullen worden besproken in een op 2 februari 1971 te houden ledenvergadering, waar U uiteraard hartelijk welkom bent.”

Tot zover deze brief.

Er boven stond: „Geachte Heer” — men denke aan het „Dames en Heren” van dr Verbrugh. Onder de brief stond niets anders dan „Namens het bestuur” met de handtekening van de voorzitter en de secretaris.

In de genoemde brief welke aan alle leden van de kiesvereniging werd gezonden leest men o.a. het volgende:

„Verschillende kerken heeft het bestuur van de Kiesvereniging zich bezig gehouden met de vraag, of het al dan niet gewenst is, dat die leden van de vereniging, die de kerkelijke eenheid met de meerderheid van de leden verbroken hebben, lid van de vereniging blijven.

Het reglement van onze vereniging schrijft voor (art. 4), dat de ledenvergadering beslist over toelating, afwijzing of royerung als lid, zulks na advies van het bestuur.

Hoewel het reglement niet uitdrukkelijk bepaalt, dat de leden van de vereniging lid moeten zijn van de Gereformeerde Kerk (vrijgemaakt), is het duidelijk, dat onze Kiesvereniging een vereniging is, waarin we als broeders van hetzelfde huis in de politiek bezig zijn. **Dit kan als kenmerkend voor onze Kiesvereniging en ook voor het Gereformeerd Politiek Verbond worden beschouwd.**

Bedoelde leden hebben zich aan het opzicht en de tucht van die kerkeraad, onder wiens opzicht en tucht de meerderheid van de leden zich stelt, onttrokken. Daarmee hebben zij de broederband met de meerderheid doorgesneden. Zij zijn dus kennelijk van mening, dat zij niet meer als broeders met ons kunnen samenwonen en -werken. Als vanzelf volgt hieruit de konsekwentie, dat nu ook de broederlijke samenwerking binnen de kiesvereniging niet langer funktioneert. Met andere woorden, dat aan een hoofdvoorwaarde voor die samenwerking niet meer voldaan wordt, en die samenwerking dan ook niet langer mogelijk blijft.

Dit alles is voor het bestuur dan ook aanleiding om de vereniging voor te stellen, deze leden te berichten, dat zij, zolang zij zich kerkelijk niet in hetzelfde spoor begeven als de andere leden, niet langer als lid van de Kiesvereniging kunnen worden aanvaard.”

Tot zover deze brief.

■ een „dussen-reeks”

Hij demonstreert met benauwende duidelijkheid en hardheid welke ideologie vele „vrijgemaakten” beheerst. En tot welke huiveringwekkende konsekwenties die hen voortjaagt.

Vooreerst worden in die brief de feiten finaal op hun kop gezet! Ik kan met volstrekte zekerheid verklaren dat de „buitenverbanders” er niet aan dachten de kerken waartoe zij behoorden te willen verlaten. Zij hebben integendeel hun uiterste best gedaan om in de kerken, waarvan ze lid waren en die ze liefhadden, te blijven. Maar ze zijn uit die kerken — en dóór die kerken! — **uitgestoten**. Terwijl ze niets anders begeerden dan trouw te blijven aan de confessie en de vastgestelde kerkelijke orde.

In Kampen b.v. gebeurde het dat op een zwarte dag een paar mensen de gemeente opriepen om haar als „ontrouw” gekwalificeerde kerkeraad, waartoe een als „een wolf in schaapskleren” getypeerde predikant behoorde, te verwerpen en op de eerstkomende zondag een eigenmachtig georganiseerde godsdienstige bijeenkomst te bezoeken, in plaats van naar de wettige samenkomst der gemeente in het eigen kerkgebouw te gaan.

Wat mij betreft: mijn vrouw en ik waren in die dagen in Zwitserland. Toen we daar naar toe gingen hadden wij niet het flauwste vermoeden dat zo iets gebeuren zou. Maar toen we weer in Kampen kwamen stond onze kerk, en wij met haar, buiten-het verband.

Voorts treedt in deze brief duidelijk aan de dag dat het lidmaatschap van de „ware”, de „echte”, de „enige”, de „vrijgemaakte” binnen het verband staande, kerk onlosmakelijk verbonden wordt met het lidmaatschap van de kiesvereniging! En ook omgekeerd: het lidmaatschap van de kiesvereniging met dat van de kerk.

Vervolgens wordt geponeerd — weer dwars tegen de werkelijkheid in — dat de

uitgeworpenen de broederband met de uitwerpers hebben doorgesneden en wordt aan de uitgeworpenen in de schoenen geschoven dat zij met hun binnenverbandse broeders en zusters niet willen samenwonen en samenwerken.

Daaruit wordt dan weer, volgens een bekende logicistische gedachtengang, de conclusie getrokken dat nu ook de samenwerking in de kiesvereniging met de uitgeworpenen niet langer kan functioneren omdat aan een hoofdvoorwaarde daarvoor niet worden voldaan.

En dan wordt als eind van deze fatale „dussen-reeks” — Schilder sprak van een „syllogismenroffel” — als slot-som vastgesteld dat de in geding zijnde leden uit de kiesvereniging moeten worden verwijderd!

■ het vonnis

Kort na de verzending van bovengenoemde brief met bijlage werd een vergadering van de kiesvereniging gehouden waarin een besluit werd genomen over de in geding zijnde kwestie. Dit besluit werd schriftelijk aan de vier „buiten het verband” staande leden meegedeeld. Boven de brief stond: „Geachte Heer” en de inhoud was als volgt:

„Op de jl. dinsdag gehouden besloten vergadering van de Geref. Kiesvereniging... waarin de bestuursvoorstellen, vervat in het schrijven van 18 januari, besproken werden, is besloten U het volgende te berichten:

De leden van de Geref. Kiesvereniging... in vergadering bijeen op dinsdag 2 februari 1971 besluiten na gehoord advies van het bestuur de leden (volgen de namen van de vier broeders) **van hun lidmaatschap van de vereniging vervallen te verklaren.**

Zij nemen dit besluit op grond van de in art. 4 van het reglement omschreven bevoegdheid, omdat volgens art. 3 alleen zij leden van de vereniging kunnen zijn, die zich gebonden weten aan de grondslag van de vereniging, zoals die in art. 1 is omschreven.

Zij zijn van mening dat de bedoelde leden, door zich te voegen bij een kerkgemeenschap, die de schriftuurlijke binding aan de belijdenis van de Kerk in feite heeft losgelaten, niet meer op deze grondslag staan.

Hierbij spreekt zij de bede uit, dat de bedoelde leden van hun dwaalweg terugkeren naar de Kerk van Jezus Christus, zoals die ook in... is geopenbaard, waardoor vanuit de Heilige Schrift en de belijdenis ook in de politiek een verder strijden mogelijk is.”

Zo werden deze broeders uit de gemeenschap van de kiesvereniging, en zo ook uit het G.P.V. **gestoten.**

■ een appèl

Eén van de uitgestoten broeders wendde zich nadat het vonnis was gevallen per brief tot de kiesvereniging.

Hij begon die met te verklaren dat hij van zijn kant de leden van de kiesvereniging, ondanks alles wat was

voorgevallen, toch als broeders bleef erkennen. Naar zijn overtuiging ging de eenheid in Christus boven die van het kerkverband uit. Ik heb, zo verklaarde hij, veel waardering voor het werk van het G.P.V. Hij was bereid de broeders te ontvangen om met hen nog eens over de kwestie te spreken. En hij verzocht hen dringend op het genomen besluit terug te komen. Ten slotte deelde hij hun mee dat hij over de zaak het advies had gevraagd van de heer Jongeling.

In zijn brief aan de heer Jongeling wees hij er op dat de kiesvereniging die hem als lid had uitgestoten hem nog niet lang geleden als no. 1 op de kandidatenlijst voor de gemeenteraadsverkiezing had willen plaatsen, terwijl men wist dat hij niet achter de besluiten van de synode van Hoogeveen stond. Voorts dat hij zich steeds met liefde aan het werk van het G.P.V. had gegeven en hij altijd lid van de contact-commissie en de Verbondsraad was geweest. Hij wendde zich nu tot de heer Jongeling omdat hij geloofde dat op het besluit van de kiesvereniging geen zegen kon rusten. Hij verzocht Jongeling te zeggen wat hem te doen stond. Was hij genoodzaakt zich bij het N.E.V. aan te sluiten? Maar, zo vroeg hij, hoe kan ik dan op de kandidaten van het G.P.V. stemmen? Graag wilde hij dat Jongeling aandacht zou schenken aan deze zaak in het Nationaal Dagblad.

■ het einde

De kiesvereniging kwam evenwel niet op haar besluit terug.

En de heer Jongeling, die inzage kreeg van de gehele correspondentie, antwoordde hem met de volgende brief d.d. 5 april 1971:

„Geachte Heer... Uw klachten over Uw royement door de Gereformeerde Kiesvereniging te... zijn bij mij niet aan het juiste adres. Binnen het G.P.V. is elke kiesvereniging zelfstandig verantwoordelijk voor het toelatingsbeleid van leden en niemand anders, ook al is hij lid van de Tweede Kamer heeft daarin enige zeggenschap. Het zou voor mij ook niet mogelijk zijn dit te beoordelen, daar ik de plaatselijke situatie niet ken.

Ik begrijp overigens uit Uw brief, dat U het nog wel op prijs stelt op 28 april Uw stem uit te brengen op het Gereformeerd Politiek Verbond. Die mogelijkheid kan de kiesvereniging U ook nooit ontnemen. (sic!) Indien U het op prijs stelt ook verder actief politiek bezig te zijn staat ook de mogelijkheid open om lid te worden van het N.E.V., waarvan alle leden bij de aanstaande verkiezing hun stem op het G.P.V. willen uitbrengen.”

■ slot

Dit was het einde van deze droeve affaire. Wat te zeggen van zo'n brief van zo'n broeder over zo'n kwestie van zo'n man.

Als de heer Jongeling het met deze gang van zaken wel eens was waarom het dan niet eerlijk en duidelijk gezegd?

Als hij het er niet mee eens was waarom dan niet een brief geschreven aan de kiesvereniging en/of een artikel geplaatst in zijn lijfblad?

Wat te zeggen van de opwekking om toch maar op het G.P.V. te stemmen en eventueel lid te worden van het N.E.V.?

Ik heb dit alles met verdriet geschreven. Want het is meer dan ooit nodig dat alle gelovigen die willen leven naar en uit het Woord van God zich verenigen in deze revolutionaire tijd.

Zo was het ideaal van Groen van Prinsterer in wiens spoor het G.P.V. pretendeert voort te gaan.

En de lezers moeten zelf maar beoordelen of een niet-vrijgemaakte broeder lid van het G.P.V. kan zijn.

INGEZONDEN

Maasland, 5 december 1972

C. Korpershoek,
Pr. Beatrixlaan 21, Maasland

Aan de Redactie van „Opbouw”,
p.a. de Weleerw. Heer ds H. Amelink
Waal 5, Langerak (Z.-H.)

Geachte Redactie,

Voor enig commentaar op de verkiezingen is er, al is het dan wat laat, dacht ik, toch nog wel een klein hoekje in uw blad beschikbaar.

Van alle kanten heeft men de uitslagen nu wel belicht, gewikt en gewogen en van de nodige toelichtingen voorzien.

Althans, zo lijkt het.

Het is mij echter opgevallen, dat ook het vrijgemaakte deel van ons volk nog zo werelds en zo weinig geestelijk met die uitslagen omspringt.

Uit prognoses van vóór de verkiezingen viel af te leiden, dat men zo goed als in ieder kamp en bij alle partijen rekening hield met een zetelwinst voor het G.P.V. van 2 à 3 zetels. Zelfs de zo slimme heer Jongeling sprak van een totale bezetting in het nieuwe parlement van 2 à 3 zetels.

Menselijk gezien zat de zetelwinst er ook inderdaad wel in. De velden waren wit om te oogsten. Heel veel verontrusten in de synodale kerken, een groot aantal mensen in de Hervormde Kerk, die het in de C.H.U. niet meer vinden konden, zelfs tal van Rooms-Katholieken, die de heer Jongeling om zijn konsekwente afwijzing van de abortus zeer respecteerden en in het algemeen een grote groep van kiezers, die het voor het behoud van de „oude waarden” bij de overige partijen niet meer zagen zitten.

Maar wat zien we nu?

Boer Koekoek, die het èn in het parlement èn in de daarbuiten gevoerde verkiezingscampagnes eigenlijk helemaal liet afweten, kwam met zijn lijst van 1 op 3 zetels.

Het G.P.V. daarentegen, dat zich in de felste kleuren, met de duurste advertenties, in massa-bijeenkomsten en in allerlei andere verkiezingsactiviteiten danig heeft gewoerd, had 2 zetels en kreeg wéér: 2 zetels.

Pech gehad, hè! O, ja, noemt U dat zo?

U, die met Zondag 10 van de H.C. belijdt, dat loof en gras, regen en droogte, vruchtbare en onvruchtbare jaren, spijze en drank, gezondheid en krankheid, rijkdom en armoede, en alle dingen, niet bij geval, maar van Zijn Vaderlijke hand ons toekomen?

In die richting had U tot heden misschien nog niet gedacht? Zou dat inderdaad mogelijk zijn, dat de Here niet wilde, dat het G.P.V. met meer dan 2 zetels uit de bus kwam?

Maar wat spreekt U nog van mogelijkheid, de kranten hebben ons de wil van de Vader geopenbaard!

Loof en gras, rijkdom en armoede, zetelwinst en zetelverlies, Hij geeft het aan wie Hij het wil.

Vanzelf komt nu wel de vraag waarom de Here die zetelwinst voor het G.P.V. niet wilde.

Ik kan het U helaas niet zeggen.

Mag ik U een suggestie doen?

Zou de Here misschien willen, dat wij Hem op een andere wijze dienen dan wij in ons vrijgemaakte wereldje gewend zijn?

Betrekt U deze vraag dan eens in uw beschouwingen als U toe bent aan het belijden van uw kerkelijke en politieke zonden.

Of bedrijven we die soms niet?

Ik ga mijn commentaartje besluiten met een enigszins vrij vertaalde aanhaling uit de Schrift:

„God, de Heer, regeert,
Beeft gij vrijgemaakten, eert,
Eert zijn hoog bestel!”

Met dank voor de plaatsing tekent
hoogachtend,
C. Korpershoek.

Persschouw

■ O die „Kerstwijdingen”

In het Friesch Dagblad stond een hartig woordje over de z.g. „kerstwijdingen”: Er schuilt daarin, aldus het blad het grote gevaar in dat de mensen ze beu worden.

Al wéér een kaarsje en een versje, al wéér een wit papier en sparregroen. En al wéér een kerstverhaal voorlezen of vertellen, van Van der Hulst of Selma Lagerlöf, van ds. Straatsma of van mevrouw Van Hoogstraten-Schoch. Het is geen wonder, dat deze mensen, die altijd maar wéér fris moeten beginnen, omdat er al wéér een kerstavond is of een kerstwijding, en ten slotte nog een kerstnachtsdienst, zó moe worden van al dat forceren, dat zij op het eigenlijke kerstfeest, dat op 25 december wordt gevierd, zoals onze lezers weten, helemaal geen feest meer vieren.

Het zou beter zijn, als zending en evangelisatie er op aandrongen, het aantal kerstwijdingen en kerstfeesten en kerstavondjes drastisch te beperken, opdat te duidelijker uitkomt, dat op 25 december wordt gevierd, zoals onze lezers weten, helemaal geen feest meer vieren.

Toen ik dit artikel gelezen had schoten mij twee opmerkingen te binnen die ik eens hoorde.

De eerste is van een hervormde collega. Die zei na een „Kerstfeest” ongeveer dit: „Dit jaar acht „Kerstwijdingen” geleid en — het geloof behouden — hoe is het mogelijk.

De andere komt van een oudere gemoeidelijke gereformeerde dominee die in een preek eens ongeveer dit kwam op te merken: „Gemeente we zullen samen maar geen kerstnachtsdienst houden. Ik geloof dat de Here ons midden in de nacht liever in bed ziet dan in de kerk. En zeker de kinderen! We moeten maar in de gewone morgendienst het feest van Christus' geboorte vieren, Die geboorte is ook de morgen van een nieuwe dag!”

Ik geloof dat er wel wat in zit in die opmerkingen.

■ De kerk in Tsjecho-Slowakije

In de pers circuleerde het volgende bericht over de toestand van de kerk in het Tsjecho-Slowakije van Husak en zijn kameraden.

Het Husak-regime is geheel op de Leninistische toer. In het begin was het vooral de R.K. Kerk, die het moest ontgelden: de in mei 1968 gestichte „Aktie voor conciliaire vernieuwing” werd al in de nadagen van Dubcek, in november 1968 op last van de regering opgeheven en in augustus 1971 vervangen door de Pacem-In-Terris-beweging, een officiële vereniging van de R.K. Clerus.

De stichting ervan werd voorbereid door vroegere „vredespriesters” van Plojhar, maar de leiding is in handen van politiek niet belaste figuren. De vereniging is lokaal t.o.v. het huidige regime. In 1969 werden de lerarenkorpsen van theologische faculteiten en seminaries „gezuiverd” en een numerus clausus ingevoerd. Bisschopsbenoemingen voor vacante diocesen worden door de staat niet goedgekeurd, zodat van de 14 bisdommen (12 r.k., 1 geunieerd en 1 oud-katholiek) er nog maar één door een bisschop bestuurd wordt. Nonnen hebben sinds het voorjaar van dit jaar hun in beperkte mate weer toegestane arbeid in de parochies opnieuw moeten opgeven en zijn naar een paar speciaal aangewezen kloosters verbannen. De regering tracht het aantal priesters laag te houden of te verminderen, niet alleen door de genoemde numerus clausus,

maar ook door vervroegde pensionering. Verder schijnen bijzonder populaire priesters zonder opgaaf van redenen naar afgelegen parochies overgeplaatst te worden. De onderhandelingen met het Vaticaan zijn in het slop geraakt. Sinds vorig jaar wordt het ook de protestantse kerken steeds moeilijker gemaakt: er mogen geen studenten uit het westen meer aan de theologische faculteiten worden toegelaten, aan theologen uit Tsjecho-Slowakije wordt geen toestemming verleend in het buitenland te studeren, predikanten mogen nergens anders dan in hun eigen gemeente preken. De stok om de hond te slaan is de pamflettenactie ter gelegenheid van de verkiezingen vorig jaar november, waaraan belijdende protestanten deelgenomen hebben: dat zou bewijzen, dat de kerken zich nog steeds reactionair en anti-socialistisch opstellen. Ook de „kwestie Lochman” zal waarschijnlijk door de regering worden aangegrepen om de protestantse kerken nog verder in hun bewegingsvrijheid te belemmeren. Professor Jan Lochman, die als vrijwillige balling in Bazel leeft en werkt, is lid van het centraal comité van de Wereldraad van Kerken. De Tsjechoslowakische regering tracht langs indirecte wegen te bewerken dat de Wereldraad hem tot aftreden zal bewegen, maar de Wereldraad weigert voor deze druk te zwichten, om geen precedent te scheppen. De Tsjechische kerken vrezden represailles als prof. Lochman lid blijft. Hijzelf is volkomen bereid zich terug te trekken, als het belang van de kerken in zijn land hiermee gediend is, maar het lijkt vooralsnog waarschijnlijk, dat dit niet het geval is.

Atheïstisch

Immers, de werkelijke reden voor alle hindernissen, die de kerken in de weg geleg worden, is de ideologische opstelling van het huidige regime, dat ook in dit opzicht de Russische koers vaart en een nieuwe atheïstische campagne is begonnen. Het ministerie van onderwijs heeft richtlijnen gegeven voor de „wetenschappelijk atheïstische opvoeding” die, aldus het officiële stuk, een integrerend bestanddeel van het programma en het leerplan van de socialistische school vormt. Men vraagt zich, als men dit leest, af wat de consequenties met name voor het lager onderwijs zullen zijn, waarin veel christenen (b.v. predikantsvrouwen) werkzaam zijn.

In Tsjecho-Slowakije was een „dialog” begonnen tussen de Christenen en de Marxisten. Lochman de protestantse hoogleraar en Gardavsky de marxistische filosoof waren de prominenten daarvan. Nu is Lochman balling en is, zoals ik onlangs las, Gardavsky in de gevangenis!

■ Na: „Kom over de brug”

In het Friesch Dagblad trof mij dit entre fileet:

Ze was verontrust, een oude zuster, die in haar eenzaamheid meeleeft met wat er in de kerk en in de wereld gebeurt. Verleden vrijdagavond ging zij niet naar bed, voordat het laatste woord in die nacht gezegd werd over de actie „Kom over de brug”. Zij was dankbaar en teleurgesteld. Het was net of de hoge kerkelijke autoriteiten, die commentaar hadden geleverd, en daarbij zelfs het regeringsbeleid hadden betrokken, één ding blijkbaar hadden vergeten, glad vergeten. Terwijl niemand dat zou mógen verwachten.

Ze hadden nl. vergeten te zeggen: het geld is er nu. Maar het voornaamste moet er op volgen: uw gebed. Het gebed der gemeente is niet een toegift op het geld, want zonder het gebed wordt het geld niet tot zegen. Waarom zeiden de hoge kerkelijke autoriteiten dat niet duidelijk, waarom stelden zij het niet centraal in hun slotwoord?

Wij weten het niet.

En wij durven niet zonder meer beweren, dat zij het alleen maar vergéten hebben.

Maar wat dan? Het is toch niet een kwestie van secularisatie? Stel je voor...

Of zou de oorzaak er van zijn dat voor veel kerkmensen het bidden een „probleem” is geworden?

■ Bericht uit Hattem

Uit „Trouw” knipten we het volgende bericht.

De generale synode van de gereformeerde kerken (vrijgemaakt) heeft verzoeken om samenspreking met de christelijke gereformeerde kerken en met de classis Amsterdam van de 'buiten-verbanders' afgewezen. Tevens heeft de vrijgemaakte synode het breed moderamen van de hervormde synode eener brief geschreven. Zij wijst de hervormde kerk daarin op wat de geloofsbelijdenis zegt over de ware kerk.

Met de christelijke gereformeerde kerken hebben de gereformeerde kerken (vrijgemaakt) jarenlang samensprekingen gevoerd. De vrijgemaakten braken dat gesprek af, maar de synode van de christelijke gereformeerde kerken stuurde dit voorjaar een brief, waarin gevraagd werd om hervatting van het gesprek.

In haar antwoord wijst de vrijgemaakte synode erop, dat een eerdere synode in 1967 twee concrete verzoeken aan de christelijke gereformeerde synode richtte. Wanneer aan deze verzoeken deere samenspreking geen zin meer hebben.

Ten aanzien van de toeëigening des heils (de christelijke gereformeerden verwijten de vrijgemaakten, dat bij hen de persoonlijke band aan Christus op de achtergrond komt) vroeg de vrijgemaakte synode in 1967 uit te spreken, 'dat het uwerzijds genoemde verschil gelegen is binnen het raam van de belijdenis, tenzij uw synode uit Schrift en belijdenis van het tegendeel zou overtuigen'. Ten aanzien van de oecumenische gezindheid eisten de vrijgemaakten van de christelijke gereformeerden de bereidheid, om het lidmaatschap van de gereformeerde oecumenische synodes (GOS) en van de internationale raad van christelijke kerken (ICCC) te beëindigen. Op beide verzoeken, herhaald in 1970, is geen bondig antwoord ontvangen. 'Alleen door bondige besluiten van de zijde van de christelijke gereformeerde kerken zou een weg geopend kunnen worden, die tot daadwerkelijke eenheid voert, aldus de brief, die de vrijgemaakte synode nu opgesteld heeft.

De christelijke gereformeerde synode was in haar brief ook ingegaan op de scheuring in de vrijgemaakte kerken en had haar vrees uitgesproken voor 'eenzijdigheden, die ten gevolge hebben dat de volle waarheid niet meer tot zijn recht komt'. De vrijgemaakten schrijven terug, dat de christelijke gereformeerden in plaats van 'bondig en duidelijk te zeggen aan welke maatstaf dit spreken over eenzijdigheden ontleend wordt', vragen stellen, die meer suggereren dan argumenteren.

de „buitenverbanders”

De synode wees voorts het verzoek van de kerkeraad van Maassluis af, om een samenspreking aan te gaan met de 'buitenverbandse' classis Amsterdam. Deze classis had de uitspraak van de vorige synode betreffende de scheuring in Noord-Holland beantwoord met een 'Weerlegging', toegezonden aan alle kerken. Maassluis zag in dit stuk een basis voor een gesprek, maar de voornaamste overweging van de synode was, dat de classis Amsterdam welbewust had afgezien van een beroep op de synode zelf.

Ook op het verzoek van de kerkraad van Rotterdam-Centrum om de 'Weerlegging' te 'toetsen', ging de synode niet in. Het geven van een weerwoord achtte zij niet tot haar taak te behoren. te reer niet daar geen enkele plaatselijke kerk het besluit van de vorige synode aangevochten heeft.

Er straalt — ik schrijf in Kampen — nog geen licht uit het Oosten.

**WIJZIGINGEN
VOOR HET ADRESSENBOEKJE**

Amsterdam-Zuid

J. Verhoeff, geb. 19 nov. 1937. Pred. te Vroomshoop 11 oktober 1964, Loosdrecht 30 juni 1968, Amsterdam-Zuid.
Adres: Ohmstraat 6, Badhoevedorp, tel. 02968-4359. Postrek. 1219121.

Baarn

H. Kiezebrink, geb. 27 juli 1934. Pred. te Almkerk-Werkendam 26 jan. 1969. Baarn.
Adres: J. C. J. van Speijklaan 6, tel. 02154-7625. Postrek. 1085068.
Scriba: J. Maree, Heemskerklaan 28.

Culemborg

W. G. Rietkerk, geb. 18 januari 1941. Pred. te Barendrecht 19 febr. 1967, Culemborg 10 oktober 1971.
Adres: Burg. Verbrugweg 16b, Eck en Wiel, tel. 03449-510.
Scriba: P. Veling, Vivaldistraat 9, tel. 03450-3043.
Penningmeester Kerk: G. J. Koopman, Ravelijnstraat 58, tel. 03450-3696.
Penningmeester Diaconie: L. J. Niehof, Ridderslag 21, Beesd (post Rhenoy), tel. 03458-1690.

Langeslag

Het adres van ds J. B. Welmers is: Nieuwenkamp 8 te Heino, tel. 05729-1911, postrekening 929311.
Scriba: A. v. d. Vegt, Langeslag 51, Laag-Zuthem, tel. 05290-324.

Vlaardingen

D. K. Smit, geb. 16 januari 1925. Pred. te Kantens 17 juli 1955, Blokzijl 25 nov. 1962-1968, Vlaardingen 1 augustus 1972.
Adres: Arnold Hoogvlietstraat 6c, Vlaardingen, tel. 010-349675. Postrek. 853385.
Adres Kerkeraad: D. Smits, Koekoekstr. 25, Vlaardingen, tel. 010-355261.
Kerkdiensten: Kerkgebouw Hoflaan 39, Vlaardingen 9.00 en 16.30 uur.

Johannes 15 vers 2 b

Vaders wens in te gaan tot de heerlijkheid van zijn Heer is in vervulling gegaan.
De Vader der genade en barmhartigheid nam tot Zich onze vader

Johannes Hendrik van den Berg

in de leeftijd van 81 jaar.

Amersfoort,
J. K. van den Berg
Rijswijk Z.-H.,
M. C. Klein-van den Berg
P. Klein
Amsterdam,
P. van den Berg
Amsterdam,
C. F. van den Berg
D. van den Berg-van der Vegt
en kleinkinderen.

Amsterdam, 24 december 1972
Frederik Hendrikstraat 104-III
Correspondentie-adres:
C. F. van den Berg, Nassaukade 18 huis

De begrafenis heeft inmiddels plaatsgevonden op de begraafplaats „Vredenhof“.

Ons vakantieplan 1973

Oostenrijk

Deze unieke Jongerenreis naar het Bregenzerwald wordt dit jaar door de vele aanvragen twee keer gehouden en wel op 2 juli t.m. 11 juli en 16 juli t.m. 25 juli.

De boerderij van mevr. Flatz, in het bergdorp Schwarzenberg geeft ons volop gelegenheid van deze kampeerreis te genieten.

De prijs, alles inbegrepen, f 300,—.

Aanmelden bij de reis- en kampleider

J. WIJNSMA, LANGROUWSTERWEG 296 a — OOSTER-NIJKERK (Fr.)
TELEFOON 0 5192-293.

Tot ons groot verdriet, maar tot zijn verlossing, heeft God tot Zich genomen mijn lieve man, onze lieve vader en a.s. schoonvader.

Roelof Veldhuis

op de leeftijd van 47 jaar.

„En nu, wat verwacht ik Here
mijn hoop die is op U.”

Ps. 39 : 8

R. F. Veldhuis-van der Molen
Coosje en Kees
Gert, Ad, Rolinde

Zwolle, 31 december 1972
Hardesteinstraat 8

De teraardebestelling zal D.V. plaats hebben vrijdag 5 januari a.s. op de begraafplaats „Kranenburg” te ± kwart voor drie. Vooraf zal een rouwdienst worden gehouden in de Zuiderkerk, van Karnebeekstraat, welke aanvangt om kwart voor twee.

„Hetzij wij leven, hetzij wij sterven,
wij zijn des Heeren.”

Na een ernstige ziekte heeft de HEERE heden, op de leeftijd van 47 jaar, tot Zich genomen onze geliefde zwager

Roelof Veldhuis

echtgenoot van Reina F. van der Molen.

Enschede:
J. van der Molen
P. van der Molen-Doornbos
Meppel:
J. van der Molen
T. van der Molen-Hamminga
Amersfoort:
T. van der Molen-Steendam
K. Steendam
Velp:
P. van der Molen
A. M. van der Molen-Veenstra
Utrecht:
A. van der Molen
A. N. T. van der Molen-de Wit
Enschede:
E. van der Molen
B. van der Molen-Horlings

Zwolle, 31 december 1972

Wij wensen U
een gezegend 1973

CAMPING

Kennedy Park

HELLEDOORN (O.)
TELEFOON 0 5488 - 223

Vanaf heden kunt U reserveren.

Ook voor huur van caravans. Eigen zwembad en kleuterbad, volleybal- en voetbalveld etc.

A. G. Rooth
H. Rooth-Klaver
Truus, Jonh F., Lisbeth

WEZEP

Het Bestuur der Ver. voor L.O. op G.G. vraagt voor de maanden januari en februari '73 een

ONDERWIJZER(ES)

voor de tweede klas (20 leerlingen)
Ook hulp voor een gedeelte van genoemd tijdvak zal gaarne worden aanvaard.

Soll. aan de secr. W. Boer, Kerkweg 21.
Inl. bij F. Leenman, H.d.S.,
Bovenheigraaf 170, Tel. 05207-1544

**STICHTING
REFORMATORISCHE BOEKEN**

Ds. G. Visee, **Verstaat Prof. Kuitert wat hij leest?** 3e druk 3,50
A. Keizer, **Creatie en Evolutie** (over het gelijknamige boek van Prof. Dr. J. Lever) 2,90
Ds. J. C. Janse, **Tirannie van het evolutionisme** 3,50

Uitgegeven in samenwerking met
en verkrijgbaar bij:

FIRMA

WESDIJK, LIEBEEK EN HOOIMEIER
Singel 55 - Barendrecht - Postbus 2
Giro 216828

In voorbereiding zijn:
F. J. Kerkhof, **Bijbels wereldbeeld** 3,50
A. Keizer, **Gods Woord levensboek voor deze tijd** 3,90

Redactieleden

Ds H. Amelink
Ds G. Janssen
Drs H. de Jong
D. W. L. Milo
Prof. C. Veenhof
Drs H. E. S. Woldring

Adres van de Redactie

Ds H. Amelink,
Lekdijk 82 b,
Langerak (Z.-H.)
Tel. 0 1843 - 232

Abonnementprijs: f 20,— per jaar (bij vooruitbetaling)
Buitenland: Europa en zeepost f 30,— - Luchtpost f 50,—

Advertenties en druk

Drukkerij
„Steenbergen”,
Slotlaan 220, Zeist.
Tel. 0 3404 - 12452

**Geref. Persvereniging
„Opbouw”**

Abonnementenadministratie
Rotterdamse Rijweg
174, Rotterdam-8
Tel. 010 - 153535
Giro 40.49.45